

Φωτεινή Ι. Τολούδη

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ:

ΒΑΘΜΟΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΤΗΣ

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΦΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

«Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και

αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια

Εκπαίδευση¹

Α.Π.Θ., Φεβρουάριος 2007

---

¹ Η επιτροπή για την αξιολόγηση ως προς το διαπολιτισμικό του περιεχόμενο του υποστηρικτικού-εκπαιδευτικού υλικού που χρησιμοποιήθηκε κατά την προηγούμενη φάση του προγράμματος «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)» αποτελείται από τους: Παναγιώτη Ξωχέλλη, Φωτεινή Τολούδη, Χριστίνα Μαλιγκούδη και Βίκη Παπαρηγορίου. Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης του Β΄ Φάσης του Προγράμματος με επιστημονική υπεύθυνη την Καθηγήτρια του Α.Π.Θ. Ζωή Παπαναούμ. Τις εργασίες της επιτροπής επόπτευσε επιστημονικά ο ομ. Καθηγητής του Α.Π.Θ. Παναγιώτης Ξωχέλλης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. Η προβληματική της έρευνας	3
2. Το δείγμα της έρευνας	5
3. Η μεθοδολογία της έρευνας	6
4. Τα δεδομένα της έρευνας	9
5. Ποσοτική Ανάλυση	10
6. Παρατηρήσεις	15
7. Συμπεράσματα – Προτάσεις	15
8. Παράρτημα	
Τα στατιστικά δεδομένα ως προς το περιεχόμενο	18
Βιβλία Γλώσσας	
Βιβλία Λογοτεχνίας	
Τα στατιστικά δεδομένα ως προς τη διαπολιτισμικότητα	
Βιβλία Γλώσσας	
Βιβλία Λογοτεχνίας	

1. Η προβληματική της έρευνας

Στόχος της έρευνας είναι να διερευνηθεί αν και σε ποιο βαθμό τα βοηθήματα που χρησιμοποιήθηκαν ως υποστηρικτικό υλικό στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση κατά τη διαδικασία ενίσχυσης της γλωσσικής διδασκαλίας σε παιδιά παλιννοστούντων και οικονομικών μεταναστών, στοχεύουν στην ένταξη και όχι στην αφομοίωση της πολιτισμικής ετερότητας από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο των μαθητών. Κριτήριο για την επιλογή των υπό αξιολόγηση βοηθημάτων αποτέλεσαν δύο παράμετροι που αφορούν τη δομή και το περιεχόμενο αυτών των βιβλίων:

α) Η πρώτη παράμετρος αφορά τον τρόπο και το βαθμό ενίσχυσης της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε σχολεία με παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές, καθώς η σωστή εκμάθηση τόσο της δεύτερης όσο και της μητρικής γλώσσας των μαθητών που ανήκουν σε γλωσσικές μειονότητες. Αυτό έχει άμεση σχέση με την ομαλή ανάπτυξη της ταυτότητάς τους και τη συνακόλουθη ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο της χώρας υποδοχής. Επιδιώκεται να διαπιστωθεί η ποιότητα, η σπουδαιότητα και η καταλληλότητα των βοηθημάτων που χρησιμοποιούνται, καθώς απευθύνονται σε ένα συγκεκριμένο κοινό με συγκεκριμένες γλωσσικές ανάγκες. Παράλληλα μάλιστα με την αξιολόγησή τους από την επιστημονική ομάδα του υποέργου, τα βιβλία αξιολογήθηκαν επίσης ως προς τον ίδιο άξονα και από ένα μικρό δείγμα δεκατριών εκπαιδευτικών, οι οποίοι διδάσκουν αυτά τα κείμενα σε σχολεία με παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές, στο πλαίσιο του ίδιου Προγράμματος.

β) Η δεύτερη παράμετρος αφορά το ίδιο το περιεχόμενο των παραδειγμάτων που χρησιμοποιούνται κατά τη γλωσσική διδασκαλία της ελληνικής ως «δεύτερης» γλώσσας, καθώς η σωστή εκμάθηση τόσο της δεύτερης όσο και της μητρικής γλώσσας των μαθητών που ανήκουν σε γλωσσικές μειονότητες έχει άμεση σχέση με την ομαλή ανάπτυξη της ταυτότητάς τους και τη συνακόλουθη ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο της χώρας υποδοχής. Ένα αρνητικό πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η εξέγερση των οικονομικών μεταναστών από τις πρώην γαλλικές αποικίες της Αφρικής, στο Παρίσι τον Απρίλιο του 2006, κατά την οποία οι εξαγριωμένοι αλλοδαποί επεχείρησαν να πυρπολήσουν τα προάστια της γαλλικής πρωτεύουσας. Αιτία αυτού του κοινωνικού αναβρασμού υπήρξε, εκτός των άλλων οικονομικών και κοινωνικών λόγων που τους αφορούσαν (ανεργία, άθλιες συνθήκες διαβίωσης, δέκτες

ρατσιστικής συμπεριφοράς από τους γηγενείς Γάλλους), και η λανθάνουσα προσπάθεια, διά μέσου του γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος για πολιτισμική αφομοίωση των μεταναστών. Είναι γνωστή επίσης και η περίπτωση της εκπαίδευσης της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία κατά την περίοδο 1945-1990, κατά την οποία οι Έλληνες ομογενείς στο πλαίσιο της εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας στα αλβανικά σχολεία, διδάσκονταν μόνο κείμενα μεταφρασμένα από την αλβανική, τα οποία δεν έκαναν καμία αναφορά όχι μόνο στη χώρα καταγωγής της ομογένειας αλλά και σε καμία άλλη της Δύσης. Αλλά και η έκρηξη του μουσουλμανικής οργής στις σκανδιναβικές χώρες κατά τον προηγούμενο χρόνο είχε ως αφετηρία και τον τρόπο της εκπαίδευσης των μουσουλμανοπαίδων σε αυτά τα κράτη.

Και οι δύο αξιολογήσεις γίνονται με βάση συγκεκριμένες μεθοδολογίες, για τις οποίες κατασκευάζονται ειδικά εργαλεία αξιολόγησης και επεξεργασίας των δεδομένων της έρευνας.

2. Το δείγμα της έρευνας

Τα βοηθήματα που επιλέχθηκαν να διερευνηθούν ως προς το διαπολιτισμικό τους περιεχόμενο είναι τα παρακάτω:

Ενεστώτας: διαβάζω τώρα/τρώγεται; Γίνεται πάντα
Κείμενα για νέους σε απλά ελληνικά. Βιβλίο Α΄
Κείμενα για νέους σε απλά ελληνικά. Βιβλίο Β΄
Καταλαβαίνω και γράφω, 10. Ανθρώπινες σχέσεις
Μέλλοντας: Σχέδια, όνειρα, υποσχέσεις με το μέλλοντα
Υποτακτική: Επιθυμίες, υποθέσεις, προτάσεις, υποχρεώσεις
Προστακτική: Διαταγές, οδηγίες και συμβουλές με την προστακτική
Το ρήμα στο παρελθόν Ι: ρήματα σε -ω
Το ρήμα στο παρελθόν ΙΙ: ρήματα σε -μαι
Αντωνυμίες

3. Η Μεθοδολογία της Έρευνας ²

Στόχος της έρευνας, όπως προαναφέρθηκε, είναι να διακριβώσει αν και σε ποιο βαθμό τα βοηθήματα διέπονται από διαπολιτισμικότητα. Έτσι η έρευνα διεξήχθη στα παρακάτω στάδια:

1. Διαμόρφωση της Προβληματικής της Έρευνας
2. Διαμόρφωση της Μεθοδολογίας της Έρευνας
3. Επιλογή των υπό έρευνα βοηθημάτων με βάση την προβληματική της έρευνας
4. Έρευνα στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία³ για τον προσδιορισμό των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με βάση τις οποίες θα γίνει η διερεύνηση του περιεχομένου των εγχειριδίων και κωδικοποίηση των αρχών στα παρακάτω 7 σημεία ως εξής:

Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση:

- Χαρακτηρίζεται από διάθεση για κατανόηση των προβλημάτων των άλλων και της διαφορετικότητάς τους.
- Χαρακτηρίζεται από αλληλεγγύη, όχι μόνο σε εθνοτικό ή φυλετικό επίπεδο αλλά και σε κοινωνικό, προκαλώντας αναθεώρηση των κοινωνικοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου.
- Χαρακτηρίζεται από σεβασμό στην πολιτισμική ετερότητα και αναγνώριση της ισοτιμίας των πολιτισμών και του μορφωτικού κεφαλαίου του κάθε λαού.

---

² Η Ομάδα Εργασίας εργάστηκε κατά τον ακόλουθο τρόπο:

- Ο ομότιμος καθηγητής Παναγιώτης Ξωχέλλης συνέβαλε στα στάδια 4 και 15 και είχε την εποπτεία του συνόλου της εργασίας.
- Η διδάκτωρ Σύγχρονης Ιστορίας Φωτεινή Τολουδή ανέλαβε τα στάδια 1,2,9,10,11,12,13,14 και συνέβαλε στα στάδια 3,4, και 15.
- Η υποψήφια διδάκτωρ Παιδαγωγικής Χριστίνα Μαλιγκούδη ανέλαβε τα στάδια 6,7 και 8 και συνέβαλε στα στάδια 3,4, και 5.
- Η υποψήφια διδάκτωρ Παιδαγωγικής Βίκη Παπαρηγορίου συνέβαλε στα στάδια 4 και 5.

³ Α. Γκότοβος, Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και Διεθνής εμπειρία. Παιδαγωγικής. Αθήνα 2002. Μ. Δαμανάκης, *Η εκπαίδευση των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση-Διαπολιτισμική Παιδαγωγική*. Αθήνα 1997. Η. Essinger, "Interkulturelle Erziehung in multiethnischen Gesellschaften", *Schule in der multikulturellen Gesellschaft. Ziele, Aufgaben und Wege interkultureller Erziehung*, Frankfurt 1991, 3-18. Ευρωπαϊκή Ένωση-Επιτροπή των Περιφερειών, *Γνωμοδοτήσεις για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, 23/10/1995 και 12-13/3/1997. Α. Κεσίδου, *Στόχοι και κατευθύνσεις στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Αρθρογραφία για το Μάθημα Π2201*, Α.Π.Θ. ΦΛΣ, Τομέας Παιδαγωγικής 2004-2005. Συμβούλιο της Ευρώπης, *Τελική έκθεση για την εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη των μεταναστών (project 7)*, 1980.

- Χαρακτηρίζεται από εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης, με την απαλλαγή από στερεότυπα, προκαταλήψεις και εικόνες εχθρού, προκαλώντας έτσι επανεξέταση και αναθεώρηση των εθνικοκεντρικών κριτηρίων.
- Αξιοποιεί την εμπειρία των παιδιών στη χώρα υποδοχής, με παραδείγματα και από την καθημερινότητα των χωρών προέλευσης των μαθητών.
- Παρουσιάζει συγκριτικά, στοιχεία από τον πολιτισμό των χωρών καταγωγής και υποδοχής μέσω ενός πλαισίου διαλόγου και συνεργασίας, με στόχο την αλληλεπίδραση αυτών των πολιτισμών.
- Παρέχει ίσες ευκαιρίες σε ό,τι αφορά τη σχολική και κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών συμβάλλοντας έτσι στη συναισθηματική ασφάλεια και αυτοπεποίθηση των διαφόρων πολιτισμικών ομάδων.

5. Κωδικοποίηση του διαπολιτισμικού περιεχομένου των βοηθημάτων σε δέκα θεματικές ενότητες:

1^α : Θέματα για Μετανάστες / 1β : Θέματα για Πρόσφυγες

2: Ιστορικά γεγονότα με έμφαση στις συγκρουσιακές καταστάσεις

3: Κοινωνικά χαρακτηριστικά λαών

4: Πολιτικά χαρακτηριστικά κρατών

5: Πολιτισμικά χαρακτηριστικά λαών

6: Υπογράμμιση πολιτισμικών ομοιοτήτων και διαφορών

7: Εκπαιδευτικά συστήματα

8: Γλώσσα

9: Θρησκεία

10^α: Παρουσίαση της χώρας προέλευσης/ 10β: Παρουσίαση της χώρας υποδοχής

6. Εντοπισμός των αναφορών που διέπονται από διαπολιτισμικότητα.

7. Μέτρηση της έκτασής τους Για να διερευνηθεί η βαρύτητα που δίνεται στην ενίσχυση της διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών ήταν αναγκαία η μέτρηση της έκτασης αυτών των διαπολιτισμικών αναφορών. Έτσι ως μονάδα μέτρησης της έκτασης της θεματικής κατηγορίας ορίστηκε η τυπογραφική αράδα.

8. Κωδικοποίησή τους με βάση τις παραπάνω θεματικές ενότητες. Αφού εντοπίζονται όλες οι διαπολιτισμικές αναφορές σε ένα βοήθημα, στη συνέχεια

αντιγράφονται μία μία σε καρτέλες διαστάσεων 15X10 εκατοστών, όπου επίσης σημειώνονται ο τίτλος του βιβλίου και η σελίδα στην οποία αντιστοιχούν. Πάνω αριστερά σε κάθε καρτέλα αναγράφεται η έκταση της αναφοράς σε τυπογραφικές αράδες και ορίζεται μία από τις παραπάνω θεματικές κατηγορίες στην οποία εννοιολογικά αντιστοιχεί

9. Επανάλεγχος.
10. Αναγωγή κάθε διαπολιτισμικής αναφοράς σε μία από τις προσδιορισθείσες αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (σε περίπτωση αντιστοιχίας σε δύο αρχές λαμβάνεται υπόψη αυτή που υπερτερεί περισσότερο).
11. Επανάλεγχος. Γίνεται αντιληπτό από τον έλεγχο που ακολούθησε ότι αρκετές από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τονίζονται μέσα από τη σκόπιμη διαδοχική παρουσίαση ενός άμεσου χαρακτηριστικού της αλλά και του αντιστρόφου του, ακριβώς για να αναδειχθεί η αξία του πρώτου. Έτσι κρίθηκε σκόπιμο κάθε αναφορά που ανάγεται σε ένα από τα επτά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικότητας να χαρακτηρίζεται από τον αύξοντα αριθμό του με θετικό ή αρνητικό πρόσημο.
12. Κατασκευή εργαλείου αξιολόγησης και επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων. Κατασκευάστηκαν για κάθε βιβλίο **δύο εργαλεία αξιολόγησης**: α) ένα για τις θεματικές κατηγορίες στις οποίες υπάγονται οι διαπολιτισμικές αναφορές του και β) ένα για τις διαπολιτισμικές αρχές τις οποίες το περιεχόμενο αυτών των αναφορών αναδεικνύει. Έτσι, η έκταση της διαπολιτισμικής αναφοράς κάθε αριθμημένης καρτέλας ενός βιβλίου αναγράφεται και στα δύο δελτία, κάτω δηλαδή από τον αύξοντα αριθμό της θεματικής κατηγορίας στην οποία υπάγεται και κάτω από τον αύξοντα αριθμό της διαπολιτισμικής αρχής την οποία αναδεικνύει. Με αυτόν τον τρόπο προκύπτει και η **συχνότητα αναφορών** σε κάθε μία από τις θεματικές κατηγορίες και τις διαπολιτισμικές αρχές του βιβλίου.
13. Ποσοτική ανάλυση.
14. Ερμηνεία των δεδομένων της έρευνας .
15. Διαμόρφωση συμπερασμάτων και προτάσεις.

4. Τα δεδομένα της έρευνας

Από τη μελέτη του περιεχομένου του δείγματος της έρευνας προέκυψε ότι είναι αδύνατο να συγκρίνονται αποτελέσματα έρευνας από μεμονωμένα βιβλία που γράφηκαν με διαφορετικό στόχο και φιλοσοφία. Έτσι κρίθηκε αναγκαίο να ενταχθούν καταρχήν όλα τα βιβλία σε ομάδες με βάση τη δομή και τους διδακτικούς τους στόχους και να υπαχθούν τα τελικά αποτελέσματα από την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση κάθε βοηθήματος σε επεξεργασία σε ομαδικό πλέον επίπεδο για να διακριβωθεί ποια ομάδα βιβλίων ανταποκρίνεται περισσότερο στο διπλό της ρόλο, την ενίσχυση δηλαδή της μάθησης της ελληνικής γλώσσας και τη διαμόρφωση διαπολιτισμικής συνείδησης στο νεαρούς μαθητές. Οι ομάδες που προέκυψαν αφορούν α) Βοηθήματα Γλώσσας και β) Βοηθήματα Λογοτεχνίας

Βοηθήματα Γλώσσας

1. Ενεστώτας: διαβάζω τώρα/τρώγεται; Γίνεται πάντα
2. Μέλλοντας: Σχέδια, όνειρα, υποσχέσεις με το μέλλοντα
3. Υποτακτική: Επιθυμίες, υποθέσεις, προτάσεις, υποχρεώσεις
4. Προστακτική: Διαταγές, οδηγίες και συμβουλές με την προστακτική
5. Το ρήμα στο παρελθόν I: ρήματα σε -ω
6. Το ρήμα στο παρελθόν II: ρήματα σε -μαι
7. Αντωνυμίες

Βοηθήματα Λογοτεχνίας

1. Κείμενα για νέους σε απλά ελληνικά. Βιβλίο Α΄
2. Κείμενα για νέους σε απλά ελληνικά. Βιβλίο Β΄
3. Καταλαβαίνω και γράφω, 10. Ανθρώπινες σχέσεις

5. ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

1. <u>Σύνολο βιβλίων που διερευνήθηκαν :</u>	10
• Βιβλία Γλώσσας:	7
• Βιβλία Λογοτεχνίας :	3
2. <u>Σύνολο διαπολιτισμικών αναφορών που εντοπίστηκαν:</u>	272
• Στα 7 Βιβλία Γλώσσας:	142
• Στα 3 Βιβλία Λογοτεχνίας :	130
3. <u>Σύνολο έκτασης διαπολιτισμικών αναφορών:</u> 3353.5 τυπογραφικές αράδες	
• Στα 7 Βιβλία Γλώσσας:	1651,5 τυπογραφικές αράδες
• Στα 3 Βιβλία Λογοτεχνίας :	1702 τυπογραφικές αράδες
4. <u>Συχνότητα Θεματικών Ενοτήτων</u>	
• Στα 7 Βιβλία Γλώσσας:	
1. Πολιτισμικά χαρακτηριστικά λαών	64
2. Θέματα για Μετανάστες	22
3. Κοινωνικά χαρακτηριστικά λαών	17
4. Ιστορικά γεγονότα	11
5. Παρουσίαση της χώρας υποδοχής	8
6. Πολιτικά χαρακτηριστικά κρατών	5
7. Παρουσίαση της χώρας προέλευσης	4
8. Γλώσσα	4
9. Εκπαιδευτικά συστήματα	4
10. Υπογράμμιση πολιτισμικών ομοιοτήτων & διαφορών	3
11. Θέματα για πρόσφυγες	0
12. Θρησκεία	0
ΣΥΝΟΛΟ	<u>142</u>

• Στα 3 Βιβλία Λογοτεχνίας :	
1. Κοινωνικά χαρακτηριστικά λαών	47
2. Πολιτισμικά χαρακτηριστικά λαών	30
3. Θέματα για Μετανάστες	18
4. Υπογράμμιση πολιτισμικών ομοιοτήτων & διαφορών	12
5. Εκπαιδευτικά συστήματα	7
6. Θέματα για πρόσφυγες	5
7. Γλώσσα	4
8. Παρουσίαση της χώρας προέλευσης	3
9. Θρησκεία	2
10. Ιστορικά γεγονότα	1
11. Παρουσίαση της χώρας υποδοχής	1
12. Πολιτικά χαρακτηριστικά κρατών	0
ΣΥΝΟΛΟ	<u>130</u>

5. Έκταση Θεματικών Ενοτήτων

• Στα 7 Βιβλία Γλώσσας:	Τυπογραφικές αράδες
1. Πολιτισμικά χαρακτηριστικά λαών	1032
2. Παρουσίαση της χώρας υποδοχής	145,5
3. Ιστορικά γεγονότα	133
4. Κοινωνικά χαρακτηριστικά λαών	115
5. Θέματα για Μετανάστες	81
6. Παρουσίαση της χώρας προέλευσης	66
7. Πολιτικά χαρακτηριστικά κρατών	27
8. Γλώσσα	20
9. Εκπαιδευτικά συστήματα	17
10. Υπογράμμιση πολιτισμικών ομοιοτήτων & διαφορών	15
11. Θέματα για πρόσφυγες	0
12. Θρησκεία	0
ΣΥΝΟΛΟ	<u>1651,5</u>

• Στα 3 Βιβλία Λογοτεχνίας :	Τυπογραφικές αράδες
1. Πολιτισμικά χαρακτηριστικά λαών	543,5
2. Κοινωνικά χαρακτηριστικά λαών	502,5
3. Θέματα για Μετανάστες	230
4. Εκπαιδευτικά συστήματα	178
5. Υπογράμμιση πολιτισμικών ομοιοτήτων & διαφορών	103,5
6. Θέματα για πρόσφυγες	49
7. Γλώσσα	44
8. Θρησκεία	22,5
9. Ιστορικά γεγονότα	17
10. Παρουσίαση της χώρας προέλευσης	7
11. Παρουσίαση της χώρας υποδοχής	5
12. Πολιτικά χαρακτηριστικά κρατών	0
 ΣΥΝΟΛΟ	 <u>1702</u>

6. Συχνότητα των κωδικοποιημένων επτά (με θετικό και αρνητικό πρόσημο) Αρχών της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Πρόσημα: Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση:

1. 1-. Χαρακτηρίζεται από διάθεση για κατανόηση των προβλημάτων των άλλων και της διαφορετικότητάς τους.
2. 2-. Χαρακτηρίζεται από αλληλεγγύη, όχι μόνο σε εθνοτικό ή φυλετικό επίπεδο αλλά και σε κοινωνικό, προκαλώντας αναθεώρηση των κοινωνικοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου.
3. 3- Χαρακτηρίζεται από σεβασμό στην πολιτισμική ετερότητα και αναγνώριση της ισοτιμίας των πολιτισμών και του μορφωτικού κεφαλαίου του κάθε λαού.
4. 4- Χαρακτηρίζεται από εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης, με την απαλλαγή από στερεότυπα, προκαταλήψεις και εικόνες εχθρού, προκαλώντας έτσι επανεξέταση και αναθεώρηση των εθνικοκεντρικών κριτηρίων.

5. 5- Αξιοποιεί την εμπειρία των παιδιών στη χώρα υποδοχής, με παραδείγματα και από την καθημερινότητα των χωρών προέλευσης των μαθητών.
6. 6- Παρουσιάζει συγκριτικά, στοιχεία από τον πολιτισμό των χωρών καταγωγής και υποδοχής μέσω ενός παισιού διαλόγου και συνεργασίας, με στόχο την αλληλεπίδραση αυτών των πολιτισμών.
7. 7- Παρέχει ίσες ευκαιρίες σε ό,τι αφορά τη σχολική και κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών συμβάλλοντας έτσι στη συναισθηματική ασφάλεια και αυτοπεποίθηση των διαφόρων πολιτισμικών ομάδων.

Στα 7 Βιβλία Γλώσσας

Στα 3 Βιβλία Λογοτεχνίας

Κατηγορία	Αριθμός αναφορών	Κατηγορία	Αριθμός αναφορών
7 ^η	67	6 ^η	27
6 ^η	16	2 ^η	15
5 ^η	13	7 ^η	14
3 ^η	12	5 ^η	14
1 ^η	9	3 ^η	12
2 ^η -	8	7 ^η -	11
4 ^η	6	1 ^η	10
1 ^η -	3	4 ^η -	8
3 ^η -	3	3 ^η -	7
2 ^η	2	4 ^η	6
4 ^η -	2	2 ^η -	4
7 ^η -	1	6 ^η -	2
5 ^η -	0	1 ^η -	0
6 ^η -	0	5 ^η -	0
Σύνολο	142	Σύνολο	130

7. Έκταση των κωδικοποιημένων επτά (με θετικό και αρνητικό πρόσημο) Αρχών της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Στα 7 Βιβλία Γλώσσας

Στα 3 Βιβλία Λογοτεχνίας

Κατηγορία	Τυπογραφικές αράδες	Κατηγορία	Τυπογραφικές αράδες
7 ^η	1046	7 ^η _	305
1 ^η	120	6 ^η	294,5
2 ^η _	103	7 ^η	273
5 ^η	100	4 ^η _	195,5
6 ^η	81,5	2 ^η	176
3 ^η	77	5 ^η	127
4 ^η	65	3 ^η _	88,5
1 ^η _	33	1 ^η	75
2 ^η	19	3 ^η	72,5
3 ^η _	4	6 ^η _	58
4 ^η _	2	4 ^η	26
7 ^η _	1	2 ^η _	11
5 ^η _	0	1 ^η _	0
6 ^η _	0	5 ^η _	0
Σύνολο	1651,5	Σύνολο	1702

6. Παρατηρήσεις

1. Από τα επτά βιβλία της Γλώσσας που μελετήθηκαν στο βοήθημα «Αντωνυμίες» δεν εντοπίστηκαν καθόλου διαπολιτισμικές αναφορές.
2. Παρ'όλο που τα βοηθήματα της Γλώσσας που ερευνήθηκαν είναι διπλάσια από τα αντίστοιχα της Λογοτεχνίας (7 προς 3), ο αριθμός των διαπολιτισμικών αναφορών και στις δύο ομάδες βιβλίων είναι σχεδόν ισόποσος (142 προς 130 αντίστοιχα).
3. Η έκταση μάλιστα των αναφορών στα τρία βιβλία της Λογοτεχνίας (1702 τυπογραφικές αράδες) είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των 7 βοηθημάτων της Γλώσσας (1651,5 τυπογραφικές αράδες).
4. Οι αναφορές που αντιστοιχούν σε κάθε μία από τις αρχές της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στα βοηθήματα της Λογοτεχνίας κατανέμονται περισσότερο ομοιόμορφα από ό,τι οι αντίστοιχες των βοηθημάτων Γλώσσας. Αυτό γίνεται ακόμη περισσότερο αντιληπτό από τη μελέτη της έκτασης αυτών των αναφορών.

7. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η ανάγνωση των δεδομένων αποκαλύπτει ότι τα κείμενα της Λογοτεχνίας διαπνέονται από το σύνολο των αρχών της διαπολιτισμικότητας, δίνοντας καταρχήν έμφαση στην προσπάθεια αποταυτοποίησης του «ξένου» με τον εχθρό με σκοπό την αποδοχή του ατόμου από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Εντύπωση μάλιστα προξενεί ότι αυτό το διαπολιτισμικό χαρακτηριστικό αναδεικνύεται μέσα από μία αρκετά συχνή διαδοχή επιχειρημάτων, γεγονός που αντανακλά και την εσωτερική αγωνία της ίδιας της ελληνικής κοινωνίας στα ερωτήματα που θέτει και καλείται η ίδια να απαντήσει. Παράλληλα γίνεται και προσπάθεια για τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας της αλληλεπίδρασης και όχι απλώς της συνύπαρξης των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων μέσα στην ίδια κοινωνία με στόχο τη διαμόρφωση διαπολιτισμικής και όχι πολυπολιτισμικής προσωπικότητας. Πάντως και σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι η προσπάθεια για αναγνώριση της ισοτιμίας του

μορφωτικού κεφαλαίου του «άλλου» λαού που προσπαθεί να ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία είναι, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο των βοηθημάτων της λογοτεχνίας, δύσκολη από την άποψη ότι προϋποθέτει και τη σχετική εκπαίδευση του νεοέλληνα μαθητή και αυτό μπορεί να γίνει μόνο μέσω των σχολικών εγχειριδίων που απευθύνονται στο σύνολο και όχι σε ένα μέρος μόνο του ελλαδικού μαθητικού σώματος.

Τα βοηθήματα της Γλώσσας καλύπτουν βεβαίως το σύνολο των διαπολιτισμικών αρχών αλλά εστιάζουν περισσότερο στην καλλιέργεια της συναισθηματικής ασφάλειας και της αυτοπεποίθησής του ξένου μαθητή, με το να χρησιμοποιούν παραδείγματα από την καθημερινότητα αλλά και από τον πολιτισμό της ελληνικής κοινωνίας. Άλλωστε η καλή γνώση, της ιστορίας, του πολιτισμού αλλά και της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας της χώρας υποδοχής συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της αμηχανίας και της αίσθησης περιθωριοποίησης που πιθανόν να έχει ο νεοφερμένος αλλοδαπός μαθητής.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει μία διάκριση. Θα έλεγε κανείς ότι τα βοηθήματα Λογοτεχνίας θα πρέπει να απευθύνονται περισσότερο σε εκείνους τους αλλοδαπούς μαθητές που είτε έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα είτε έχουν έρθει στη χώρα σε μικρή ηλικία, ακριβώς επειδή στους περισσότερους από αυτούς παρατηρούνται ηθελημένα ή αθέλητα ενδείξεις πολιτισμικής αφομοίωσης από τη νέα τους πατρίδα. Σε αυτούς τους νέους θα πρέπει να γίνει τέτοια παροχή πληροφοριών για τον πολιτισμό της χώρας καταγωγής τους ώστε να θωρακίσουν καταρχήν το πολιτισμικό κεφάλαιο της δικής τους πατρίδας για να μην απωλέσουν την εθνική τους ταυτότητα και στη συνέχεια να το εμπλουτίσουν με επιδράσεις από τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής.. Έτσι θα αποφευχθεί και η ακούσια αφομοίωσή τους από το ελληνικό κοινωνικό σύνολο. Αυτού του είδους τη δυνατότητα την παρέχουν τα βοηθήματα Λογοτεχνίας.

Με δεδομένο όμως ότι τα βοηθήματα της Λογοτεχνίας ενδεχομένως να μην είναι εφικτό να διδαχθούν στο σύνολό τους σε σχέση με εκείνα της Γλώσσας προκύπτει η αναγκαιότητα της συμπλήρωσης των τελευταίων με ειδικές μεθοδολογικές οδηγίες που θα καθοδηγούν το μαθητή να αντλήσει από τη μνήμη του ή από τη μνήμη της οικογένειάς του παραδείγματα που να αφορούν το πολιτισμικό κεφάλαιο της χώρας καταγωγής του για να αποκρυσταλλώσει καταρχήν ο ίδιος τη δική του ταυτότητα, κάτι που ήδη επιχειρούν τα βοηθήματα Λογοτεχνίας. Είναι όμως αναγκαίο να καθοδηγηθεί επίσης στη συνειδητοποίηση της ισοτιμίας των

διαφορετικών μορφωτικών κεφαλαίων και της αρμονικής συνύπαρξης των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων μέσα στην ίδια κοινωνία και γιατί όχι της αλληλεπίδρασης αυτών ή και της δημιουργίας μίας καινούργιας πολιτισμικής συνισταμένης. Αυτό όμως μόνο ένας συναισθηματικά ασφαλής μαθητής μπορεί να το κατορθώσει. Επομένως και γι αυτή τη δεύτερη παράμετρο θα χρειαστεί τα βοηθήματα της Γλώσσας να εμπλουτιστούν σχετικά.